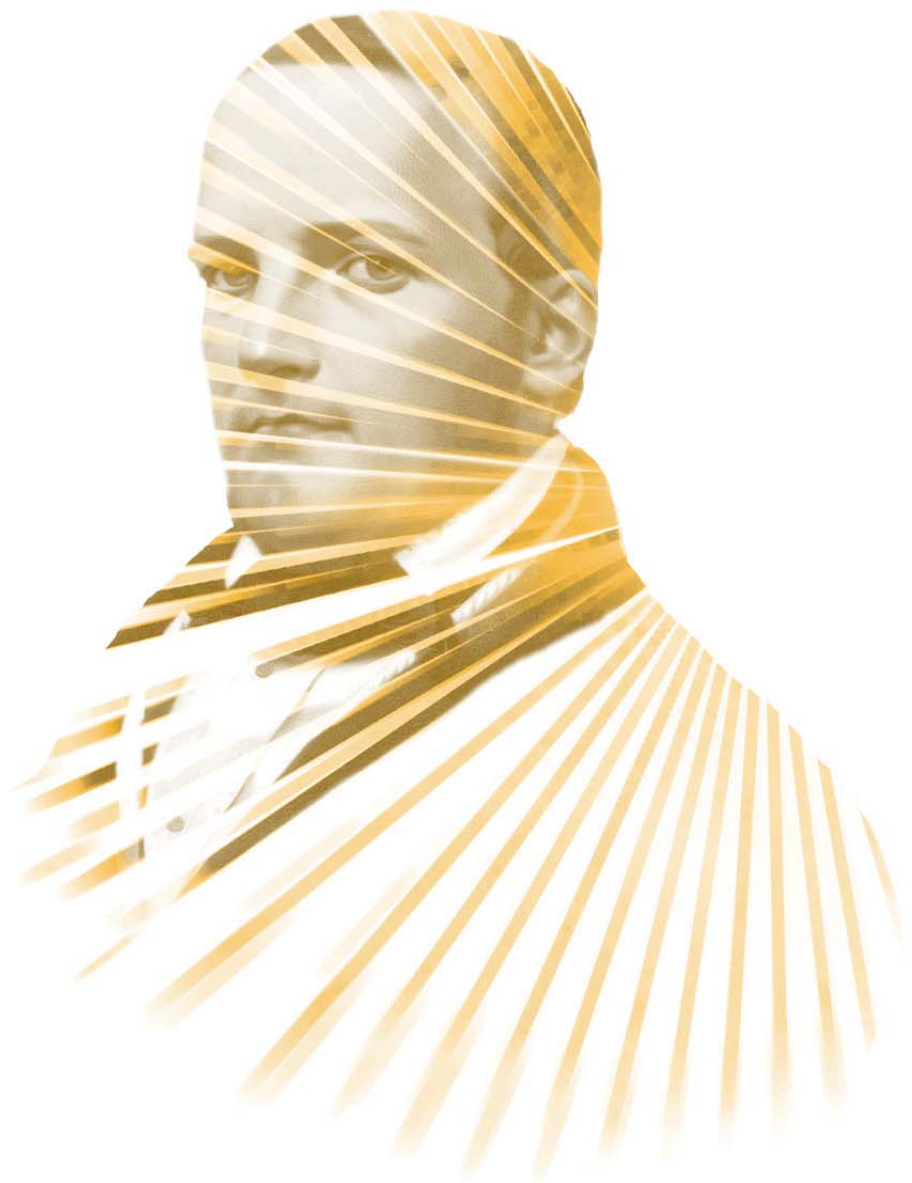

СТАНІСЛАВ
МОНЮШКО

ОСТРОБРАМСЬКІ
ЛІТАНІІ

для солістів, хору та оркестру

СТАНІСЛАВ
МОНЮШКО

**ОСТРОБРАМСЬКІ
ЛІТАНІЇ**

для солістів, хору та оркестру

Валерія Туліс сопрано

Марія Березовська мецо-сопрано

Олександр Чувпило тенор

Сергій Москальчук бас

Ансамбль класичної музики
імені Бориса Лятошинського

Національного будинку органної та камерної музики України

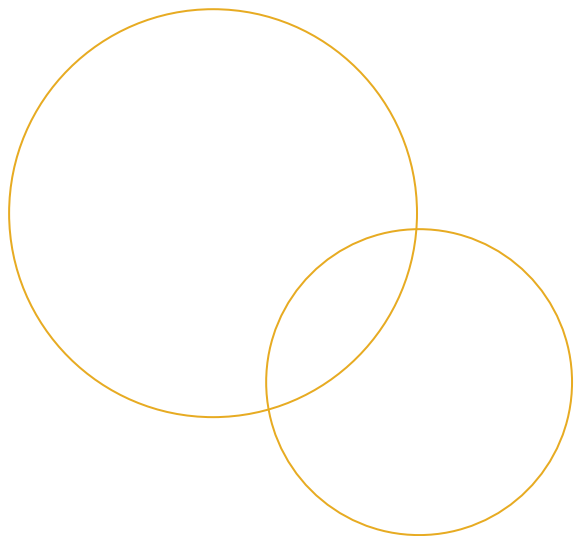
Роман Ревакович диригент

Середа, 13 листопада 2019 р. 19:30

Київ, Національний будинок органної та камерної музики України

П'ятниця, 15 листопада 2019 р. 19:00

Харків, Великий зал Харківської філармонії

Концерти в Києві та у Харкові проводяться у рамках відзначення 100-річчя Незалежності Польщі та України. Це ще один захід, який хоче нагадати це велике торжество Державності і підкреслити її вагомість. Адже самостійна держава дає можливість розвитку окремої національної культури, забезпечує її тотожність та суб'єктність. Про це надзвичайно добре знали польські та українські творці XIX століття, коли Польща, як і Україна цієї суб'єктності були позбавлені.

Сьогодні хочемо також нагадати, що в пліні історії можна і треба віднаходити єднальні аспекти польсько-українських відносин. Одним з них є порозуміння „Піلسудський – Петлюра” з квітня 1920 року. Наступний рік принесе нам ювілей 100-річчя від цієї дати. І хоча воно не дало сподіваного результату, то все-таки показало, що українці і поляки можуть стати по один бік змагань за свободу.

Молитовні «Остробрамські літанії» Станіслава Монюшка присвячуємо польсько-українському порозумінню.

Роман Ревакович

I відділ

1. Остробрамська літанія

частини:

- Kyrie eleison
- Sancta Maria, ora pro nobis
- Salus infirmorum, ora pro nobis
- Agnus Dei

2. Остробрамська літанія

частини:

- Kyrie eleison
- Christe audi nos
- Sancta Maria, ora pro nobis
- Rosa mystica, ora pro nobis
- Agnus Dei

антракт

II відділ

3. Остробрамська літанія

частини:

- Kyrie eleison
- Christe audi nos
- Sancta Maria, ora pro nobis
- Janua coeli, ora pro nobis
- Agnus Dei

4. Остробрамська літанія

частини:

- Kyrie eleison
- Christe audi nos
- Refugium peccatorum, ora pro nobis
- Agnus Dei

Litaniae Lauretanae

<i>Kyrie, eleison.</i>	<i>Господи, помилуй!</i>
<i>Christe, eleison.</i>	<i>Христе, помилуй!</i>
<i>Kyrie, eleison.</i>	<i>Господи, помилуй!</i>
<i>Christe, audi nos.</i>	<i>Христе, почуй нас!</i>
<i>Christe, exaudi nos.</i>	<i>Христе, вислухай нас!</i>
<i>Pater de caelis, Deus, miserere nobis!</i>	<i>Отче Небесний, Боже, помилуй нас!</i>
<i>Fili, Redemptor mundi, Deus,</i> <i>miserere nobis!</i>	<i>Сину, Відкупителю світу, Боже,</i> <i>помилуй нас!</i>
<i>Spiritus Sancte, Deus, miserere nobis!</i>	<i>Духу Святий, Боже, помилуй нас!</i>
<i>Sancta Trinitas, unus Deus,</i> <i>miserere nobis!</i>	<i>Свята Трійце, Єдиний Боже,</i> <i>помилуй нас!</i>
<i>Sancta Maria, ora pro nobis!</i>	<i>Свята Маріє, молись за нас!</i>
<i>Sancta Dei Genetrix, ora pro nobis!</i>	<i>Свята Богородице Діво, молись за нас!</i>
<i>Sancta Virgo virginum, ora pro nobis!</i>	<i>Свята Діво над дівами, молись за нас!</i>
<i>Mater Christi, ora pro nobis!</i>	<i>Мати Христова, молись за нас!</i>
<i>Mater divinae gratiae, ora pro nobis!</i>	<i>Мати Божої благодаті, молись за нас!</i>
<i>Mater purissima, ora pro nobis!</i>	<i>Мати Непорочна, молись за нас!</i>
<i>Mater castissima, ora pro nobis!</i>	<i>Мати Пречиста, молись за нас!</i>
<i>Mater inviolata, ora pro nobis!</i>	<i>Мати Невинна, молись за нас!</i>
<i>Mater intemerata, ora pro nobis!</i>	<i>Мати Незаймана, молись за нас!</i>
<i>Mater amabilis, ora pro nobis!</i>	<i>Мати Наймиліша, молись за нас!</i>
<i>Mater admirabilis, ora pro nobis!</i>	<i>Мати Предивна, молись за нас!</i>
<i>Mater boni consilii, ora pro nobis!</i>	<i>Мати Доброї поради, молись за нас!</i>
<i>Mater Creatoris, ora pro nobis!</i>	<i>Мати Творця, молись за нас!</i>
<i>Mater Salvatoris, ora pro nobis!</i>	<i>Мати Спасителя, молись за нас!</i>
<i>Virgo prudentissima, ora pro nobis!</i>	<i>Діво розсудлива, молись за нас!</i>
<i>Virgo veneranda, ora pro nobis!</i>	<i>Діво шанована, молись за нас!</i>
<i>Virgo praedicanda, ora pro nobis!</i>	<i>Діво прославлена, молись за нас!</i>
<i>Virgo potens, ora pro nobis!</i>	<i>Діво могутня, молись за нас!</i>
<i>Virgo fidelis, ora pro nobis!</i>	<i>Діво вірна, молись за нас!</i>
<i>Speculum iustitiae, ora pro nobis!</i>	<i>Дзеркало праведності, молись за нас!</i>
<i>Sedes sapientiae, ora pro nobis!</i>	<i>Престоле мудрості, молись за нас!</i>
<i>Causa nostrae laetitiae, ora pro nobis!</i>	<i>Причино нашої радості, молись за нас!</i>

Лоретанська літанія до Пресвятої Діви Марії

<i>Vas spirituale, ora pro nobis!</i>	<i>Храме Святого Духа, молись за нас!</i>
<i>Vas honorabile, ora pro nobis!</i>	<i>Храме славний, молись за нас!</i>
<i>Vas insigne devotionis,</i> <i>ora pro nobis!</i>	<i>Храме глибокої побожності,</i> <i>молись за нас!</i>
<i>Rosa mystica, ora pro nobis!</i>	<i>Трояндо духовна, молись за нас!</i>
<i>Turris Davidica, ora pro nobis!</i>	<i>Вежо Давида, молись за нас!</i>
<i>Turris eburnea, ora pro nobis!</i>	<i>Вежо зі слонової кості, молись за нас!</i>
<i>Domus aurea, ora pro nobis!</i>	<i>Доме золотий, молись за нас!</i>
<i>Foederis arca, ora pro nobis!</i>	<i>Ковчегу Завіту, молись за нас!</i>
<i>Ianua caeli, ora pro nobis!</i>	<i>Брамо небесна, молись за нас!</i>
<i>Stella matutina, ora pro nobis!</i>	<i>Зоре світанкова, молись за нас!</i>
<i>Salus infirmorum, ora pro nobis!</i>	<i>Зцілення хворих, молись за нас!</i>
<i>Refugium peccatorum, ora pro nobis!</i>	<i>Притулку грішників, молись за нас!</i>
<i>Consolatrix afflictorum, ora pro nobis!</i>	<i>Утіхо скорботних, молись за нас!</i>
<i>Auxilium Christianorum, ora pro nobis!</i>	<i>Допомого Вірних, молись за нас!</i>
<i>Regina Angelorum, ora pro nobis!</i>	<i>Царице Ангелів, молись за нас!</i>
<i>Regina Patriarcharum, ora pro nobis!</i>	<i>Царице Патріархів, молись за нас!</i>
<i>Regina Apostolorum, ora pro nobis!</i>	<i>Царице Апостолів, молись за нас!</i>
<i>Regina Martyrum, ora pro nobis!</i>	<i>Царице Мучеників, молись за нас!</i>
<i>Regina Confessorum, ora pro nobis!</i>	<i>Царице Сповідників, молись за нас!</i>
<i>Regina Virginum, ora pro nobis!</i>	<i>Царице Дів, молись за нас!</i>
<i>Regina omnium Sanctorum,</i> <i>ora pro nobis!</i>	<i>Царице всіх Святих,</i> <i>молись за нас!</i>
<i>Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,</i> <i>parce nobis, Domine</i>	<i>Агнче Божий, що береш гріхи світу,</i> <i>Господи, прости нас!</i>
<i>Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,</i> <i>exaudi nos, Domine</i>	<i>Агнче Божий, що береш гріхи світу,</i> <i>Господи, вислухай нас!</i>
<i>Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,</i> <i>miserere nobis</i>	<i>Агнче Божий, що береш гріхи світу,</i> <i>помилуй нас!</i>
<i>Amen.</i>	<i>Амінь.</i>

Період окупації, що тривав понад 120 років, коли Річ Посполита була розділена між сусідніми імперіями, не створював умов, які б сприяли музичній культурі. Та вона, наперекір злигодням, розвивалася, хоча не так бурхливо, як у великих метрополіях Заходу. Життя і діяльність Станіслава Монюшка (1819–1872), який вважається найвидатнішим, поряд з Шопеном, польським композитором XIX століття, припали на ці важкі часи. Народився у маленькому селі Убель у Білорусі. Дитинство проводив частково у Варшаві (там отримав перші уроки музики), частково в Мінську. Навчався в Берліні (його вчителем був Карл Фрідріх Рунгенгаген), а першу роботу знайшов у Вільнюсі, де працював у 1840–1858 роках; був там органістом, диригентом, вчителем музики, імпресаріо. Останні 14 років провів у Варшаві, де обіймав посаду директора Опери, проводив теж педагогічну діяльність, оточений пошаною і захопленням як найзначніший з живих польських музикантів. Величезну частину творчої спадщини Монюшка складають різні форми вокальної музики, передусім пісні (збереглося їх понад 260), кантати і опери. Творив також релігійну музику (наприклад, славні „Остробрамські літанії” (*Litanie Ostrobramskie*) і дещо сьогодні забуті фортепіанні твори. Із самостійних симфонічних форм найважливішим досягненням залишається увертюра *Казка (Bajka)* (хоча на філармонійних сценах виконуються також оркестрові інтерлюдії з опер). Найваж-

ливішою цариною своєї творчості сам Монюшко вважав оперу, хоча справа постановки творів цього жанру в часи окупації була складна і невдячна.

Розпочинаючи свою кар’єру у Вільнюсі, Станіслав Монюшко обіймав там посаду органіста при колишньому єзуїтському костелі св. Яна Хрестителя і св. Яна Євангеліста. Створив при ньому аматорський хор, який швидко досягнув непоганого художнього рівня, що дозволяв виконувати навіть серйозні ораторійно-кантатні твори, принаймні у фрагментах, за участю оркестрів, куди входили також „аматори і ентузіасти”. З думкою про тих власне виконавців написав свої найоригінальніші релігійні твори — *Остробрамські літанії (Litanie ostrobramskie)*. Водночас вони були амбітною спробою піднесення на вищий рівень сакральної музики, яка в ті часи переживала регрес, що неодноразово підкреслювали критики, а також сам Монюшко.

Благальна молитва, яку називають літанією (від гр. *litē* – прохання), належить до найбільш архетипних форм християнської побожності. Виконували її різними способами від стародавніх часів, особливо під час процесій у так звані “благальні дні” (*dies rogationum*). З часом кількість літаній зростала і вони набували канонічних форм. Особливу групу становили літанії Діви Марії, серед них найважливіша — Лоретанська літанія (*Litaniae Lauretanae*) невідомого походження, яку традиційно пов’язували зі святим місцем у Лорето, де вона поширилася в XVI ст., хоча сам текст виник раніше, можливо, в якомусь французькому монастирському осередку в середні віки. Структура молитви була тричастинною: відкривають її вступні акламації та інвокація до Святої Трійці, після яких настає відповідна літанія — цикл з кількох десятків звертань, що славлять різні предмети і атрибути Матері Божої, заспівуються виконавцем урочистої служби і закінчуються кожного разу формулою *ora pro nobis* („молися за нами”); наприкінці звертаються до Христа як Божого Агнця — Спасителя, який відкупив гріхи людей. Кількість звертань до Марії була змінною, канонічний текст з часів після Тридентського собору містив загалом 44 звертання (в XX столітті додано кілька наступних), які ділилися на групи, що славили послідовно Материнство,

Дитинство, Святість Марії і її стосунки зі всіма вірянами: Посередництво і Царювання. Структура молитви віднаходить загалом прочитуване віддзеркалення в музичних опрацюваннях, початково тільки монодичних, від XVI століття також багатоголосих, на зразок мотету, а пізніше в концертних і кантатних.

У порівнянні зі значною кількістю літаній, скомпонованих у XVIII столітті (Гассе, М. Гайдн, Моцарт), у наступні століття їх кількість дуже зменшилася, творили їх переважно локальні композитори, особливо ті, що були пов'язані з місцями вшанування Діви Марії. Монюшко у своїх літаніях принципово не звертався до жодної традиції їх музичного опрацювання, відмовився також від будь-яких покликань на історичні стилі, пишучи твори справді оригінальні. У кожній літанії присутні хор і солісти, яких (у перших трьох творах) супроводжує оркестр: в *I Літанії* досить скромний, в *II* — „класичний”, в *III* — найбільш показний, з розширеною секцією духових і литаврами. *Літанія IV* збереглася тільки у версії для вокалу і фортепіано, хоча ймовірно мала також оркестрову версію (варто зауважити, що частим було виконання цих творів з фортепіано або органом). Твори складаються з чотирьох (*I* і *IV Літанії*) або п'ятьох (*II* і *III Літанії*) частин з виокремленими початковими (*Kyrie eleison – Christe audi nos*) і кінцевими (*Agnus Dei*) акламаціями, а також майстерно скомпонованими літанійними фрагментами. Загальний уклад частин дещо нагадує симфонічний цикл з різними темпами, але і кожна з головних частин має розбудовану формальну структуру, складену з ряду відрізків — відповідників контрастуючих „тем”. Композитор старанно уникає монотонності у повторюваних багаторазово словах „*ora pro nobis*”.

Вершиною циклу є найпопулярніша, як за життя Монюшка, так і сьогодні, *III Літанія*, яка вирізняється не тільки складом, але й поглибленою експресією, надзвичайним (зваживши на радше „статичний” текст) драматизмом, а також гармонійним багатством і винятковою красою сольного і хорового співів. Про цей твір знайдемо теж найбільше згадок у кореспонденції Монюшка: це ймовірно єдина *Літанія*, яку автор кількаразово презентував у варшавський період своєї творчості. „Варшавський кур'єр” 22 квітня 1859 року так

писав про концерт на Страсну п'ятницю, під час якого було виконано твір зусиллями музикантів Великого театру і аматорського хору: „*Остробрамська літанія*, третя з чотирьох цього виду композиція Монюшка, написана з приводу голоду, який ширився у Вільнюсі кілька років тому. [...] Наш знаменитий земляк написав *Літанію* у п'яти частинах, показуючи різноманітні переходи внутрішнього стану. У першій малює терплячий смуток; у другій — надію уникнути лиха; у третій — розпачливу молитву про помилування; у четвертій — полегшення і спокій змученого серця, яке черпає сили в довірі; у п'ятій — очікування здійснення прохання, висловленого чудесній Матері Божій”. Попри успіх твору, композитор зустрів труднощі з його публікацією: видавництво Гебетнера після довгих переговорів відмовило у друці; *Літанія* нарешті була опублікована в Парижі у видавництві „Flakslanda” з нагоди візиту композитора на Сену в 1862 році. Він подарував її Джоаккіно Россіні (також адресатові присвяти), який в чудовому листі висловив свою похвалу, що дуже підтримало Монюшка в час випробувань.

Прекрасними, до сьогодні актуальними залишаються слова Яна Клечинського, який в розлогіму некролозі композитора висловлює зачудування музикою Монюшка: „Ми переконані, що нескоро схожу спадщину з інших рук отримаємо. Де ж знайти цю глибоку релігійність, яку мав світлої пам'яті Монюшко, серед теперішнього віку сумніву і реалізму? Де ж знайти цю чисту простоту душі, цю наївність, властиву тільки людям геніальним, що такою великою мірою характерна творам нашого майстра? Де ж знайти автора, якому б, попри закордонні студії, вдалося бути настільки самостійним і близьким нам у всіх своїх творах?...”

Пйотр Мацулевич

ФОТ. ФЕДОРСЬКА М.

Валерія Туліс *сопрано*

Випускниця НМАУ ім. Петра Чайковського (клас проф. Валентини Антонюк). Солістка Київського Національного Академічного Театру Оперети. Викладач кафедри Камерного співу НМАУ ім. Петра Чайковського. Лауреат всеукраїнських та міжнародних конкурсів. Володар міжнародної відзнаки в кіномистецтві Debut. Має фондові записи з симфонічним оркестром та оркестром народних інструментів Національної радіокомпанії України. Постійна учасниця міжнародних фестивалів в Україні та Європі (оперета, опера, духовна та сучасна музика). Гастролювала в Україні, Німеччині, Польщі, Фінляндії, Казахстані, Алжирі, Італії, Словаччині, Угорщині. Брала участь у фестивалях: «Музичні прем'єри сезону», «О-Фест», Doc star, «Золоті оплески Буковини», «Шедеври світової опери», «Карпатський простір», «Сіверські музичні вечори», «Хмельницький камер фест» та ін. Учасник форуму Opera Europa 2017.

Марія Березовська *мецо-сопрано*

Народилась у Львові, вивчала спів в Одеській Державній Консерваторії, після – в Академія d'arte Lirica (Анкона, Італія) і в Одеській Національній Музичній Академії імені А. В. Нежданової. Лауреат Міжнародного конкурсу вокалістів ім. Анатолія Солов'яненка в Україні; дипломат вокального конкурсу в Тулузі, Франція; фіналіст конкурсу вокалу в Верчеллі, Італія. Брала участь у фестивальных виставах на Криті (Греція) під керівництвом Гуннара Стромшолма і працювала солісткою Одеської Національної Філармонії України. З 2011 року є однією з провідних драматичних мецо-сопрано та однією з головних солісток Національної Опері України у Києві та запрошеною солісткою інших оперних театрів України. Постійно виступає у Львівській Національній Опері, де з 2019 р. виконує партію Ортруди в опері *Лоенгрін* Вагнера. Гастролювала в Об'єднаних Арабських Еміратах, Польщі, Австрії, Італії, Франції, Великобританії, Сполучених Штатах Америки, Греції, Киргизстані.

Олександр Чувпило *тенор*

Народився в місті Керч (АР Крим, Україна). Випускник НМАУ ім. Петра Чайковського (клас професора Валерія Буймістра) як ліричний баритон. З 2008 року соліст Київського національного театру оперети. У 2011 році після участі у міжнародному вокальному конкурсі Opera-lia Placido Domingo (семіфіналіст), за рекомендаціями Маестро Пласидо Домінго перейшов на теноровий репертуар. С 2011 року соліст-стажер Національної опери України (Київ). З 2012 року соліст Національної філармонії України (Київ). Лауреат міжнародних конкурсів. Гастролював в Японії, Словаччині, Угорщині, Німеччині, Швейцарії, Польщі, Румунії з Донецьким національним академічним театром опери і балету, з Національним академічним театром оперети (Київ), з Національною філармонією України (Київ). Брав участь в майстер-класах: Дмитра Хворостовського (Київ), Ізабелли Клосинської (Варшава), Маттіаса Рексрота (Варшава), Ніла Шикоффа (Варшава).

Сергій Москальчук *бас*

Навчався в Хмельницькому музичному училищі. Випускник НМАУ ім. Петра Чайковського. З 2015 по 2016 працював солістом-вокалістом в Ансамблі Збройних Сил України, Київському Муніципальному Академічному Театрі опери і балету для дітей та юнацтва та оперній студії Національної музичної Академії України. З 2019 року викладач в Київському Національному Університеті культури і мистецтв. За час навчання та професійної діяльності брав участь у Міжнародних та Всеукраїнських конкурсах. В концертному репертуарі багато арій та романсів італійських (Верді, Пучіні, Россіні), російських (Мусоргський, Римський-Корсаков, Чайковський, Рахманінов), австрійських (Моцарт) і українських (Лисенко, Данькевич) композиторів.

АНСАМБЛЬ КЛАСИЧНОЇ МУЗИКИ ім. Бориса Лятошинського

Національного будинку органної та камерної музики України

Історія Ансамблю класичної музики ім. Б. Лятошинського сягає тих часів, коли у 1964 році Віктором Іконником був створений аматорський хор при Музичному хоровому товаристві. У 1973 році аматорський хор офіційно отримує статус професійного колективу і тоді народжується „Київський камерний хор”. Вже на той час колектив користувався заслуженим визнанням музикантів і чисельних шанувальників хорового співу. У 1992 році Київський камерний хор, що вже залишив по собі добрий послужний список концертів, фондкових записів зі скарбниць національної та світової хорової спадщини (24 платівки з записами музики К.Стеценка, Б.Лятошинського, М.Дилецького, Д.Бортнянського, М.Березовського, А.Веделя) з’єднався з новоствореним камерним оркестром, і разом вони дали життя Ансамблю класичної музики ім. Б.Лятошинського. Почався відлік творчої біографії якісно нового мистецького осередку, колективу, який становить нерозривну, постійно діючу єдність, а нею і зумовлено досягнення високохудожнього рівня виконавської майстерності. І зараз 40 співаків та 40 оркестрантів під орудою художнього керівника, народної артистки України, кавалера ордена княгині Ольги Валентини Іконник-Захарченко та диригентів – народного артиста України Ігоря Андрієвського та заслуженого діяча мистецтв України Богдана Пліша дають змогу людям насолодитися багатогранною красою звучання світових доробків музичної культури.

Роман Ревакович *диригент*

Закінчив Музичну Академію імені Ф. Шопена у Варшаві за спеціальністю «теорія музики», а згодом — диригентський факультет у класі Б. Мадея. Також вивчав композицію у класі М. Борковського. Тривалий час був пов'язаний з хоровим мистецтвом. Керував Українським чоловічим хором «Журавлі» з Польщі, з яким гастролював у США, Канаді, Західній Європі та Україні. Співпрацює з симфонічними та камерними оркестрами Польщі, Білорусі, Росії та України, зокрема з Національним Симфонічним Оркестром України, Симфонічним Оркестром Хмельницької Філармонії та Національним ансамблем солістів «Київська камерата». Особливою сферою зацікавлення Романа Реваковича є сучасна музика. У 1995 році у Львові разом з композиторами Львівської організації НСКУ заснував Фестиваль Сучасної Музики «Контрасти», на якому диригував прем'єри творів Ігоря Щербаківа, Юрія Ланюка, Богдани Фроляк, а також українські прем'єри творів Вітольда Лютославського, Кшиштофа Пендерецького, Анджеля Нікодемівича, Арво Пярта. Багатократно виступав на фестивалях сучасної музики у Польщі та за кордоном.

Дофінансовано з коштів Міністра Культури та Національної Спадщини Республіки Польща у рамках багатолітньої програми НЕЗАЛЕЖНА на 2017-2022, у рамках дотаційної програми Інституту Адама Міцкевича «Культурні помости»

мієродовста

ПОЛЬЩА
СТОЯНЧА
ВІДНОВЛЕННЯ
НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Ministry of
Culture
and National
Heritage of
the Republic
of Poland.

Інформаційні партнери

